

UTICAJ RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA RIZIKA PLASMANA SREDSTAVA NA FINANSIJSKI REZULTAT BANAKA U BOSNI I HERCEGOVINI

SENADA KURTANOVIĆ*, LEJLA DEMIROVIĆ**

IMPACT OF ACCOUNTING POLICY RISK FUNDS LOANS TO BANKS FINANCIAL RESULTS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

***Abstract:** To get a scientifically based answers that confirm that the accounting policies risk investments funds have a significant impact on the financial results of banks, and that the entire cycle of grant credits to the return of interconnected, conducted empirical research into practice, such as: employee surveys working in the banking sector; in the accounting department or in the service of the loan, then analyzes the impact of changes in accounting provisions for the allowance for loan losses in accordance with IAS 39 and the regulatory requirement authorized Banking Agency, to analyze published data by competent supervisors to prove that there is a direct effect of accounting risk policy placement of funds in the financial results of banks. Results of this study confirmed the hypothesis, subject and objectives of the research.*

***Key words:** Accounting policies, credit risk, financial result, IAS 39, bank, Bosnia and Herzegovina.*

***Sažetak:** Kako bi dobili naučno utemeljene odgovore koji potvrđuju da računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na finansijski rezultat banaka, i da je cjelokupan ciklus od odobravanja kreditnih sredstava do samog povrata međusobno povezan, provedeno je više empirijskih istraživanja u praksi, i to: anketiranje zaposlenika koji rade u bankarskom sektoru BiH, u službi računovodstva ili u službi kredita, zatim analiza uticaja promjene obračuna rezervisanja po osnovu ispravki vrijednosti za kreditne gubitke prema MRS-u 39 i prema regulatornom zahtjevu nadležne Agencije za bankarstvo, do analiziranja objavljenih podataka od strane nadležnih supervizora kako bi*

---

* Vanredni profesor dr. Senada Kurtanović, Ekonomski fakultet (Univerzitet u Bihacu).

** Viši asistent dr. Lejla Demirović, Ekonomski fakultet (Univerzitet u Sarajevu).

dokazali da postoji direktan uticaj računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava na finansijski rezultat banaka. Rezultati provedenog istraživanja potvrdili su postavljenu hipotezu, predmet i ciljeve istraživanja.

Ključne riječi: Računovodstvene politike, kreditni rizik, finansijski rezultat, MRS 39, banka, Bosna i Hercegovina.

Uvod

Cilj istraživanja u našem radu je prikazati kreativne mogućnosti računovodstvenih politika i uticaj istih na finansijski rezultat. Predmet našeg istraživanja su računovodstvene politike rizika plasmana sredstava banaka i cilj nam je pokazati kakav uticaj imaju iste na ostvarenje pozitivnog / pozitivnijeg ili negativnog finansijskog rezultata. Područje našeg istraživanja bit će banke koje posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Problematika vezana za usvajanje računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava banke je od posebnog značaja, jer troškovi rezervisanja po osnovu ispravke vrijednosti za kreditne plasmane čine najveću stavku troškova u finansijskom izvještaju bilansu uspjeha. Ovaj podatak nam govori da su troškovi rezervisanja ispravke vrijednosti za kreditne plasmane obrnuto proporcionalni finansijskom rezultatu, to jest, što su ti troškovi veći finansijski rezultat je manji i obrnuto.

Problematika vezana za internu metodologiju mjerenja umanjenja vrijednosti kredita i ostale finansijske imovine u bankarskom sistemu je posebno značajna. Iako je zvanična primjena „novog“ načina mjerenja kreditnog rizika počela od 01.01.2011. godine, u bankarskom sistemu BiH ova „priča“ itekako je aktuelna zbog više brojnih izmjena do sada.

Definisana najznačajnija područja primjene računovodstvenih politika obuhvataju pozicije: sredstava, zaliha, rezervisanja i prihoda. U ovom radu posebnu pažnju usmjerit ćemo na računovodstvene politike rezervisanja za kreditne plasmane u skladu sa MRS 39 – Finansijski instrumenti: priznavanje i mjerenje, jer računovodstvenom politikom na ovom području menadžment banke, izborom parametara koje propisuje MRS 39, direktno utiče na visinu troškova ispravke vrijednosti kreditnih plasmana, a samim tim i na visinu ostvarenog finansijskog rezultata.

Bitno je naglasiti da supervizori za bankarski sektor posebnu pažnju posvećuju realnosti iskazivanja troškova ispravke vrijednosti za kreditne plasmane.

Računovodstveni tretman umanjena vrijednosti kreditnih plasmana baziran je na MRS 39 – Finansijski elementi: priznavanje i mjerenje. Rezervisanja za kreditne plasmane evidentiraju se u bilansu. Računovodstvenim tretmanom rezervisanja za potencijalna sredstva i potencijalne obaveze bavi se MRS 37 – Rezervisanja za nepredviđene obaveze i nepredviđena imovina, te se rezervisanja po ovom osnovu evidentiraju u vanbilansu banke.

Problem, predmet i cilj istraživanja

Imajući u vidu specifičnost banaka i bankarskog sektora u privredi, zaključujemo da je bankarsko poslovanje visoko rizična djelatnost, što nam potvrđuje i činjenica da banke posluju sa specifičnom robom (novcem), tako da samo određivanje rizika mora biti detaljno određeno. Uvođenjem novih instrumenata, novih tehnika i strategija, novih proizvoda, posebno finansijskih derivata, lista bankarskih rizika se neprestano širi. Nema praktičnog načina da se nivo bankarskih rizika svede na „nulu“, ali primjenom određenih metoda za upravljanje bankarskim rizicima osnovni cilj je da se nivo bankarskih rizika svede na najmanji mogući nivo.

Vrste rizika kojima je banka izložena su: kreditni rizik, operativni rizik, valutni rizik (kamatni i devizni rizik) i rizik likvidnosti. U strukturi ukupnih bankarskih rizika najveći udio zauzimaju kreditni i operativni rizik. Visina kreditnog rizika zavisi od primjene metode ocjene kreditnog rizika. Metode za ocjenu kreditnog rizika baziraju se na računovodstvenim podacima i tržišnoj vrijednosti. Najčešće se ocjena kreditnog rizika određuje primjenom klasične kreditne analize.

Klasična kredina analiza se mijenja u skladu sa promjenama koje se dešavaju u bankarskom poslovanju. Praksa je pokazala da je klasična kreditna analiza neophodna i dragocjena, ali i problematična te da sa sobom nosi ozbiljne nedostatke. Jedan od nedostataka koju nosi sa sobom jeste, da je klasična kredina analiza dobra koliko je dobar i kreditni stručnjak. Naime različiti kreditni stručnjaci analizirajući jedan te isti kreditni zahtjev mogu dati različitu ocjenu stepena kreditnog rizika sa jedne strane, s druge strane ocjena kreditnog rizika temeljena na angažovanju eksperata je skupa za održavanje. Drugi problem koji možemo navesti jeste, da ukoliko banka primjenjuje dugo ista pravila i procedure pri ocjeni kreditnog rizika, može se naći u poziciji lažne sigurnosti.

U skladu sa prethodno navedenim problemom istraživanja, definisan je i predmet istraživanja:

Kakav uticaj imaju primjenjene računovodstvene politike rizika plasmana sredstava na finansijski rezultat?

Osnovni cilj u ovom radu bio je istražiti uticaj unutrašnjih i vanjskih faktora na povrat plasmana/sredstava, zatim ukazati na „kreativne” mogućnosti računovodstvenih politika i uticaj istih na finansijski rezultat banaka.

Hipoteza istraživanja

Shodno prethodno navedenom definisali smo hipotezu našeg istraživanja:

Računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na upravljanje bankarskim rizicima, od same procedure odobravanja kredita i zajmova, do procjene obezbjeđenja povrata, kako bi kompletan ciklus, od plasmana do povrata, na zadovoljavajući način bio proveden za obje strane.

Metodologija istraživanja

Kako bismo potvrdili, odnosno negirali u radu postavljenu hipotezu, proveli smo istraživanje u vezi sa uticajem računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava i njihovog uticaja na finansijski rezultat banaka.

Kako bi kroz rad uspjeli ostvariti definisane ciljeve i predmet istraživanja, potvrditi definisane probleme istraživanja, naš cilj bio je odgovoriti na brojna pitanja koja se postavljaju i koja su direktno vezana za računovodstvene politike i primjenjene tehnike upravljanja rizicima kojima je banka izložena, s posebnim osvrtom na kredini rizik s obzirom na njegovu prisutnost u bankarskom sektoru BiH. Odgovore na značajna pitanja koja su direktno vezana za našu temu uspjeli smo dobiti kroz postavljene anketni upitnik. Možemo reći da je anketni upitnik koncipiran tako da se sastojao od tri dijela. Prvi dio anketnog upitnika od ispitanika je zahtjevao da daju uopštene informacije o svojoj banci, koje su nama u istraživanju pomogle kod odgovora na pitanje da li je naš uzorak signifikanstan. Drugi dio anketnog upitnika sastojao se od uopštenih pitanja koja su bila vezana za primjenu zakonske regulative bankarskog poslovanja i za rizike koje banke imaju obavezu da mjere i računovodstveno evidentiraju, dok treći dio anketnog upitnika bio je koncipiran tako da su ispitanicima bile postavljene tvrdnje / stavovi za koje su ispitanici trebali iznijeti svoj stav i ocjeniti iste s ocjenom od 1-5.

Ocjene od jedan do pet označavale su:

- 1 – apsolutno neslaganje,
- 2 – neslaganje,
- 3 – djelimično slaganja,

- 4 – slaganje,
- 5 – apsolutno neslaganje

Anketni upitnik nije bio anoniman, s tim da se od banaka tražilo da naznače ukoliko ne žele objaviti određene podatke.

Uzorak i metode istraživanja

Istraživanje je realizovano, dostavljanjem anketnih upitnika na e-mail adrese svih 28 banaka koja posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine, 18 banaka u FBiH i 10 banaka u RS. E-mail adrese na koje su poslani anketni upitnici preuzete su sa web stranice svake banke iz dijela kontakti. U anketnom upitniku smo stavili i molbu anketiranim da anketni upitnik popune šefovi računovodstva ili zaposlenici iz kreditnog odjela banke, a sve sa namjerom kako bismo sagledali stavove, razmišljanja i način rada lica koja neposredno obavljaju aktivnosti iz domena računovodstva i upravljanja rizicima banke. Anketni upitnik mogao je biti popunjen u on line varijanti i dostavljanjem putem e-maila / faksom istraživaču.

U roku predviđenom za istraživanje, 25 banaka (17 banaka iz FBiH i 8 banaka u RS) je odgovorilo na anketni upitnik i isti vratilo istraživaču putem e-maila / faksa. U nastavku rada donosimo pregled rezultata dobijenih statističkom obradom odgovora sadržanih u dostavljenim anketnim upitnicima.

U istraživanju koje smo obavili na više nivoa kombinovali smo kvantitativne i kvalitativne metode istraživanja. Primjenjene kvalitativne metode istraživanja bile su identifikacija, deskripcija ili opisivanje, vrednovanje ili evaluacija empirijskog istraživanja, posmatranje i sekvencijalna analiza. Kvantitativnim istraživanjem željeli smo dobiti odgovor na neka značajna pitanja vezana za naše istraživanje. Kvantitativne metode koje smo mi koristili u istraživanju bile su metoda uzorkovanja, metoda kvantitativnog empirijskog istraživanja, metoda anketne na uzorku svih banaka koje posluju u BiH, metoda intervjua, grafičke i numeričke metode, te postupci statističkog testiranja hipoteze primjenom Studentovog T-testa. Kvantitativnim ispitivanjem mjerili smo reakciju ispitanika na određeni broj pitanja, što nam je olakšalo statističku analizu i upoređivanje, te omogućilo generalizaciju dobijenih rezultata.

Navedene kvalitativne i kvantitativne metode istraživanja koristili smo primjenom uzorka, koji u našem slučaju čini 28 banaka i koje su u vrijeme provođenja istraživanja imale dozvolu za rad izdatu od strane nadležnih entitetskih agencija, Agencije za bankarstvo FBiH ili Agencije za bankarstvo RS.

Kako bi smo dokazali značajnost/signifikantnost korištenog uzorka u obzir smo uzeli tri kategorije: ukupan kapital, ukupnu aktivu i broj zaposlenih na dan 31.12.2013. godine banaka u FBiH i RS. Na osnovu podataka iz prvog dijela anketnog upitnika, uzorak smatramo signifikantnim iz sljedećih razloga:

- Kapital banaka koje su odgovorile na anketni upitnik u odnosu na ukupan kapital banaka u: FBiH (93,12%), RS (82,59%);
- Aktiva banaka koje su odgovorile na anketni upitnik u odnosu na ukupnu aktivu banaka u: FBiH (89,06%), RS (69,91%);
- Broj zaposlenih u bankama koje su odgovorile na anketni upitnik u odnosu na ukupan broj zaposlenih u bankama u: FBiH (92,80%), RS (73,47% %).

Za pitanja iz trećeg dijela anketnog upitnika, to jest pitanja koju su direktno povezana za hipotezom istraživanja, izračunali smo osnovne deskriptivne parametre varijabli a to su:

- aritmetička sredina,
- standardna devijacija,
- minimalne rezultate,
- maksimalne rezultate.

Pri postupku statističke analize korištene su sljedeće statističke formule za aritmetičku sredinu i standardnu devijaciju

$$\bar{X} = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_n}{n}$$

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}}$$

Rezultati istraživanja

Kako bi dokazali postojanje direktnog uticaja računovodstvenih politika rizika, plasmana sredstava na finansijski rezultat banaka u istraživanju polazna osnova nam je bila dokazati postojanje računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava, istražiti koliko se često iste mijenjaju i koji su glavni razlozi promjena istih. Zatim ćemo prikazati odgovore ispitanika na pitanje koje je direktno povezano sa hipotezom istraživanja

Rezultate provedenog istraživanja prikazat ćemo u nastavku:

- a) Analiza odgovora ispitanika na pitanje postojanja pisanih računovodstvenih politika (RP), promjena i razloga promjena RP.

Tabela 1. Odgovori ispitanika na pitanje postojanja pisanih RP za mjerenje i praćenje rizika plasmane banke, promjena i razloga promjena (RP)

<i>Pitanje: Da li banka ima propisane i od strane nadležnog organa banke usvojene računovodstvene politike vezane za mjerenje rizika plasmana sredstava, ako ima koliko ih često mijenja i koji su razlozi promjena računovodstvenih politika.</i>													
Entitet	Postojanje pisanih RP				Učestalost promjena RP				Razlozi promjena RP				
	Da	Ne	NO	Ukupno	Rijetko	Često	Nikad	Ukupno	FBA/ABRS	MRS/MSFI	Menadžment	Ostalo	Ukupno
FBiH	10	5	2*	17	0	10	0	10	10	10	0	0	20
RS	5	3	0	8	0	5	0	5	5	5	0	0	10
?	15	8	2	25	0	15	0	15	15	15	0	0	30
<i>Dopusniko pitanje: Ukoliko je vaš odgovor „Ne“ na postavljeno pitanje, kojim aktom banka upravlja rizicima kojima je izložena, prvenstveno kreditnim rizikom?</i>													

Izvor: Autor

Analizom odgovora ispitanika na pitanje postojanja propisanih i od strane nadležnog organa usvojenih računovodstvenih politika za upravljanje rizicima kojima je bankarsko poslovanje izloženo, prvenstveno kreditnog rizika kada je bankarsko poslovanje BiH u pitanju, učestalost i razloge promjena, imamo sljedeće rezultate:

- a) Od ukupno 25 ispitanika koji su odgovorili na anketni upitnik, 17 banaka iz FBiH i 8 banaka iz RS, ukupno 15 ispitanika je odgovorilo da imaju propisane i od strane nadležnog organa usvojene računovodstvene politike za upravljanje i mjerenje rizicima kojima je bankarsko poslovanje izloženo. Na osnovu dobivenih odgovora, 60% banaka koje posluju i BiH imaju propisane i od strane nadležnog organa usvojene računovodstvene politike vezane za upravljanje rizicima kojima je bankarsko poslovanje izloženo. Ovo nas upućuje na zaključak da je menadžment banke svjestan važnosti i značaja koje računovodstvene politike rizika, kojima je banka izložena, imaju. Ovo nas također upućuje na činjenicu dobre

ustrojenosti bankarskog sistema u BiH. Iako je postojanje propisanih računovodstvenih politika zakonom obavezno, još uvijek postoje banke koje iste nemaju.

- b) Svih 15 ispitanika, koji su odgovorili da imaju pisane računovodstvene politike za upravljanje rizicima, odgovorili su da se njihove računovodstvene politike za upravljanje i mjerenje rizika često mijenjaju.
- c) Na pitanje razloga promjena pisanih računovodstvenih politika za upravljanje bankarskim rizicima, najčešći razlozi promjena računovodstvenih politika su zbog čestih zahtjeva Agencije za bankarstvo FBiH (FBA) i Agencije za bankarstvo RS (ABRS) (50% odgovora ispitanika). Također, 50% ispitanika je odgovorilo da su ključni razlozi promjena računovodstvenih politika i zahtjevi MRS/MSFI.
- d) S obzirom na značaj upravljanja bankarskim rizicima, prvenstveno kreditnim rizikom kada su banke u BiH u pitanju, od ispitanika koji su odgovorili da nemaju pisane računovodstvene politike rizika plasmana sredstava, zahtjevao se odgovor na postavljeno dopunsko pitanje, kojim pisanim aktom banka upravlja rizicima, prvenstveno kreditnim rizikom. S obzirom da je ovo pitanje u anketnom upitniku bilo formulirano tako, da ispitanici navedu akt kojim banka upravlja rizicima (bez mogućnosti izbora ponuđenog odgovora), od ukupno osam ispitanika koji su odgovorili da nemaju usvojene računovodstvene politike rizika plasmana sredstava, pet ispitanika je odgovorilo da umjesto računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava primjenjuju internu metodologiju za mjerenje umanjenja vrijednosti kredita i ostale finansijske imovine. Tri ispitanika koji su na navedeno pitanje odgovorili sa „Ne“ nisu naveli koji akt primjenjuju umjesto računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava.

Ako dalje detaljno analiziramo odgovore ispitanika, na pitanje učestalosti promjena računovodstvenih politika, vidimo da su promjene računovodstvenih politika česte što potvrđuje našu postavljenu hipotezu, da promjenom računovodstvenih politika, banka značajno može uticati na ostvareni finansijski rezultat i to na način što će promjenom računovodstvenih politika direktno uticati na visinu toškova rezervisanja ispravki vrijednosti za kreditne gubitke, a od istih direktno zavisi ostvareni finansijski rezultat.

- a) Analiza ocjena ispitanika dodjeljenih postavljenoj tvrdnji o značajnosti uticaja računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava na finansijski rezultat banaka

Tabela 2. Analiza odgovora ispitanika prema izraženim stavovima o značajnosti uticaja računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava na finansijski rezultat banaka

Tvrđnja (stav)	Ocjena slaganja sa stavom uticaja RP na finansijski rezultat banaka prema skali 1-5: 1 apsolutno neslaganje – 5 apsolutno slaganje; 0 nema odgovora							Broj odgovora		Min 1	Max 5	$\bar{X}$	σ
	Entitet	1	2	3	4	5	0	Pot. odg.	Br. Ispit.				
Računovodstvene politike rizika plasmana sredstava banke imaju značajan uticaj na finansijski rezultat banaka!													
	FBiH	0	1	2	5	7	2	15	17	2	5	4,20	1,09
	RS	0	0	1	2	4	1	7	8	3	5	4,42	0,72
	Ukupno	0	1	3	7	11	3	22	25	2	5	4,27	0,86

Izvor: Autor

Analizom rezultata istraživanja vezano za postavljenu tvrdnju, da su računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na finansijski rezultat banaka, donosimo sljedeće zaključke:

- Ispitanici sa područja FBiH, postavljenu tvrdnju ocjenili su sa prosječnom ocjenom 4,20. Dva ispitanika nisu dala svoj stav na navedenu tvrdnju i jedan ispitanik je ocjenio tvrdnju sa ocjenom 2, to jest izrazio je neslaganje sa postavljenom tvrdnjom, što je uticalo na stopu devijacije populacije koja je u navedenom slučaju 1,09. Minimalna dodijeljena ocjena je ocjena 2, a maksimalno dodijeljena ocjena je ocjena 5. Posmatrajući ocjenu koju je dodijelio najveći broj ispitanika ukupno 7, je ocjena 5.
- Analizom rezultata istraživanja za područje RS-a, ispitanici su postavljenu tvrdnju ocjenili sa prosječnom ocjenom 4,42. Minimalna dodijeljena ocjena je ocjena 5, maksimalno dodijeljena ocjena je ocjena 5, i u ovom slučaju najveći broj ispitanika dodijelio je ocjenu 5 (ukupno 4 ispitanika).
- Posmatrajući ukupne odgovore ispitanika za područje FBiH i RS, prosječna dodijeljena ocjena za navedenu tvrdnju je ocjena 4,27. Ukupno 22 ispitanika izrazili su svoj stav na navedenu tvrdnju, od kojih 21 ispitanik izrazio je slaganje sa navedenom tvrdnjom, dok je 1 ispitanik izrazio neslaganje sa postavljenom tvrdnjom ocjenivši istu sa ocjenom 2 – neslaganje.

Analizirajući odgovore ispitanika na postavljenu tvrdnju da računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na finansijski rezultat potvrđena je od strane ispitanika. Značajan uticaj se ogleda u tome da kod banaka u BiH troškovi rezervisanja po osnovu ispravke vrijednosti za kreditne plasmane u bilansu uspjeha banke čine poziciju s najvećim iznosom. Primjenom MRS 39 u bankarskom sistemu BiH, bankama je ostavljena sloboda, da postavljenim parametrima propisanih računovodstvenom politikom / internom metodologijom odredi, visinu troškova rezervisanja po osnovu ispravke vrijednosti za kreditne plasmane. Od visine troškova rezervisanja po osnovu ispravke vrijednosti za kreditne plasmane, kao „glavnog“ troška, zavisi i ostvarenje finansijskog rezultata.

Da bi i ovu tvrdnju statistički dokazali, koristeći se rezultatima istraživanja prikazanih u Tabeli 2. odredit ćemo interval povjerenja za aritmetičku sredinu posmatrane populacije (vezane za ukupne odgovore ispitanika, FBiH i RS), na nivou značajnosti (signifikantnosti) od 95%, dvostrano kritična t-vrijednost za 21 stepeni slobode (22-1=21), jednaka je 11,591.

U navedenom slučaju, sa sigurnošću od 95% možemo tvrditi da aritmetička sredina odgovora ispitanika na postavljenu tvrdnju, pripada intervalu:

$$\left(\bar{X} - 11,591 \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{21}}, \bar{X} + 11,591 \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{21}} \right) = + 2,10 \text{ } + 6,64$$

Ukoliko posmatramo jednostranu kritičnu vrijednost t - testa, za nivo rizika od 95% i 21 stepen slobode, utoliko vidimo da je ista jednaka 1,721. To znači da sa sigurnošću možemo tvrditi da je aritmetička sredina postavljene tvrdnje da računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na finansijski rezultat banaka veća od donje granice, to jest veća od 3,75. To možemo dokazati na način što koristeći se podacima prikazanim u prethodnoj tabeli, izračunati odgovarajuću t - vrijednost, koja iznosi

$$\bar{X} - 1,721 \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{21}} = 3,75 < 4,79$$

Na osnovu rezultata dobivenih u provednom istraživanju i rezultata do kojih smo došli statističkom analizom za postavljenu tvrdnju, možemo zaključiti da računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju značajan uticaj na finansijski rezultat banaka, čime smo dokazali postavljenu tvrdnju, a direktno s tim i postavljenu hipotezu istraživanja.

Ispitanici su potvrdili postavljenu tvrdnju da su računovodstvene politike rizika plasmana sredstava podjednako važne kako kod same procedure odobravanja kredita i drugih oblika zajmova, tako isto možda čak i više kod procjene mogućnosti povrata kredita i zajmova i samog postupaka obezbjeđivanja povrata sredstava.

Posebna važnost navedenih računovodstvenih politika je u tome, da iste, svojim propisanim odredbama pružaju banci sigurnost da će odobrena sredstva po kreditima i zajmovima biti naplaćena u uslovima i rokovima propisanim ugovorom o plasiranom kreditu.

Sljedeće, značaj navedenih računovodstvenih politika, ogleda se u sljedećim činjenicama, da u strukturi aktive banke najveće učešće imaju potraživanja po odobrenim kreditima, da je glavni prizvod banke plasman kredita, da je glavni prihod banke prihod od kreditnih plasmana i sl. Shodno navedenom značaju računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava banke, ukoliko bi iste propisivale pogrešne zakonske odredbe ili odredbe zakona koje nisu prihvatljive za poslovanje banke, to bi ujedno značilo da je plasman sredstava banke izložen riziku da ista sredstva neće biti naplaćena u roku i uslovima predviđenim ugovorom o kreditu.

Dalje posmatrano, ako povrat plasiranih sredstva kasni, taj slučaj za banku predstavlja rizik od neplaćanja, što direktno za sebe vezuje i troškove po osnovu rezervisanja ispravke vrijednosti za kreditne plasmane, veći troškovi rezervisanja znače ujedno i manju dobit banke.

Iz svega prethodno navedenog, vidimo da je proces plasmana sredstava u obliku kredita i zajmova i povrata istih međusobno povezan proces. Možemo zaključiti da se značaj računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava ogleda u tome da se kompletan ciklus, od plasmana do povrata plasiranih sredstava, na zadovoljavajući način bio proveden za obje strane, i kako bi rizik povrata bio na što je moguće nižem nivou.

Iz svega prethodno navedenog možemo izvesti sljedeće zaključke:

- Odabranim računovodstvenim politikama u području rezervisanja može se itekako uticati na informacije o položaju i finansijskoj uspješnosti banke prezentirane u finansijskim izvještajima;
- Računovodstvenim politikama rizika plasmana u bankama može se privremeno uticati na finansijski rezultat i djelimično omogućiti primjena kreativnog računovodstva;
- Finansijski rezultat banke zavisi od visine obračunatih ispravki vrijednosti za kreditne plasmane;

- Cilj kratkoročnog korištenja računovodstvenih politika rezervisanja, uopšteno, najčešće se ogleda u privremenom uljepšavanju finansijskih izvještaja, u svrhu privlačenja novih komitenata;
- Ukoliko banka u narednom periodu ne očekuje povećanje kreditnih plasmana i drugih aktivnosti koje bi banci mogle donijeti prihod, a finansijska situacija banke nije povoljna, te da banka nije u mogućnosti izmirivati svoje obaveze poreza na dobit, prikazivanjem većeg torška rezervisanja po ispravki vrijednosti za kreditne plasmane, smanjit će se dobit banke;
- Dugoročno gledano, iskazivanjem većeg troška rezervisanja od realnog, banka ne može uticati na konačnu uspješnost poslovanja. Banka ne postaje uspješna privremenim uljepšavanjem finansijskog rezultata, niti se trend lošeg poslovanja može ispraviti privremenim prikazanim dobitcima.

Zaključak

Glavni razlozi zbog kojih se sve veća pažnja poklanja bankarskim rizicima, jeste što su bankarski rizici svaki dan sve važniji i prisutniji u bankarskom poslovanju, kao i zbog činjenici da postojanje bankarskog sektora ima sve veći ekonomski i društveni doprinos razvoju društva. Kako je bankarski sektor BiH jedan od najuređenijih sektora, naš cilj kroz ovaj rad bio je dati doprinos kroz iznošenjem smjernica koje će poslužiti što kvalitetnijem upravljanju rizicima plasmana sredstava.

Kako su rezervisanja ispravki vrijednosti za kreditne gubitke značajna stavka troškova u bilansu uspjeha banaka, važnost kvalitetnog izbora računovodstvenih politika rizika plasmana banaka predstavlja pretpostavku za donošenje kvalitetnih poslovnih odluka vezanih za donošenje odluka o plasmanu kreditnih sredstava. Poseban značaj računovodstvenih politika ogleda se upravo u činjenici da računovodstvene politike imaju direktan uticaj na područje upravljanja poslovnim rezultatom, novčanim tokovima i poreznim opterećenjima.

U nastavku ćemo dati kratak pregled odgovora na postavljeno pitanje, kojim smo definisali predmet istraživanja, a koje glasi: *Kakav uticaj imaju primjenjene računovodstvene politike rizika plasmana na finansijski rezultat?*

Odgovor: Polazeći od činjenice da računovodstvene politike čine dio poslovne politike svakog pravnog lica, to jest da ciljevi računovodstvenih politika trebaju biti usklađeni sa ciljevima poslovne politike, zadatak se postavlja

pred menadžment banke da odaberu računovodstvene politike koje najrealnije odgovaraju određenim okolnostima kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi.

Na osnovu zakonskih odredbi i prakse poslovanja, odredila su se najznačajnija područja primjene računovodstvenih politika. Za banku se smatra da je najznačajnije područje primjene računovodstvenih je područje rezervisanja. Kroz teorijski dio, to jest hipotezu vezane za naše istraživanje, postavi smo hipotezu da računovodstvene politike imaju direktan uticaj na finansijski rezultat.

Provedenim istraživanjem prije svega željeni smo istražiti koliko je menadžment banaka svjestav značaja računovodstvenih politika rizika plasmana sredstava banke, i da li banke u BiH imaju propisane računovodstvene politike za upravljanje rizicima koje banke imaju obavezu da prate, mjere i knjigovodstveno evidentiraju.

Rezultati provedenog istraživanja pokazali su, da svi ispitanici koji su odgovorili na anketni upitnik (ukupno 25 ispitanika), 17 ispitanika sa područja FBiH i 8 ispitanika sa područja RS, izrazili su slaganje da računovodstvene politike rizika plasmana sredstava imaju direktan uticaj na finansijski rezultat banaka. Rezultati istraživanja, također, su pokazali da od ukupno 17 ispitanika sa područja FBiH koji su odgovorili na anketni upitnik njih 10 je odgovorilo da imaju propisane i usvojene računovodstvene politike rizika plasmana banke, 5 ispitanika je odgovorilo da nemaju propisane i usvojene iste, dok 2 ispitanika nisu odgovorila na postavljeno pitanje. Sa područja RS-a, na anketni upitnik odgovorilo je 8 ispitanika, od kojih je 5 odgovorilo da imaju usvojene računovodstvene politike za upravljanje rizicima plasmana, dok su 3 ispitanika odgovorili da nemaju usvojene i propisane iste. Rezultati istraživanja govore nam, da od ukupno 25 ispitanika sa područja BiH njih 15 je odgovorilo da imaju usvojene računovodstvene politike za upravljanje rizicima plasmana banke.

Kako je bankarsko poslovanje izloženo brojnim vrstama bankarskih rizika, i kako ne postoji praktičan način da se rizik bankarskog poslovanja svede na nulu, jedino što bankama kao olakšavajuća okolnost preostaje jeste da se na vrijeme što bolje upozna i suoči sa rizikom, a sve u cilju da se što bolje i lakše nosi sa istim i kako bi se otvorila mogućnost bankama da isti svedu na što je moguće niži nivo.

Analizom predmetnog istraživanja dokazali smo da se računovodstvenim politikama ne stvara finansijski rezultat, već da iste omogućavaju da se troškovi jednog obračunskog perioda presele u drugi obračunski period, što nam ujedno govori da je uticaj računovodstvenih politika na finansijski rezultat značajan u kratkom roku, dok dugoročno taj uticaj ne postoji.

Možemo još istaći, a i rezultati istraživanja su potvrdili isto, da u posljednje vrijeme u bankarskom sektoru BiH računovodstvenim politikama, prvenstveno koje se odnose na upravljanje bankarskim rizicima, posvećuje se posebna pažnja, sve u cilju da uz korištenja najpovoljnijih zakonskih alternativa za banku uticaj isti bude što povoljniji za finansijski rezultat i da isti bude što realnije prikazivan.

LITERATURA

Ivana, Krajinović. "Primjena MRS 8 – Računovodstvene politike, promjene u računovodstvenim procjenama i greške", Zagreb: Računovodstvo i finansije broj 01/2012. godine, Hrvarska zajednica računovođa i finansijskih djelatnika.

Ksenija Dumičić, Nataša Kurnoga, Živadinović Anita Pavković i Marko Slipčević. Primjena odabranih statističkih metoda u ispitivanju karakteristika korištenja bankovnih usluga finansijskog savjetovanja od strane poduzeća u Hrvatskoj. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 06-04.

Kurtanović, Senada. Softverska podrška Du Pontovom modelu fleksibilnog upravljanja promjenama računovodstvene politike rezervisanja sa svrhom ostvarivanja ciljeva menadžmenta", časopis „Ekonomski pogledi“ Univerzitet u Prištini, Ekonomski fakultet, br. 1/2012.

Međunarodni računovodstveni standardni/Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja. Izvor: internet stranica Saveza računovođa i revizora Federacije Bosne i Hercegovine (http://www.srr-fbih.org/msfi_mrs.asp)

Meliha, Bašić, Haris Jahić, i Lejla Jahić. Analysis of causes and effects of applying IAS and IFRS in case of mergers and acquisitions of banks in the Federation of Bosnia and Herzegovina. Tirana: Conference ICSD 2013, The Conference theme is: "Creating a unified foundation for the Sustainable Development: research, practice and education", 2013.

Odluka o izmjenama i dopunama odluke o formi izvještaja koje banke dostavljaju Agenciji za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj: 46/14)

Publikacije Centralne banke BiH "Izvještaj o finansijskoj stabilnosti" 2010., 2011., 2012., 2013. godine. Preuzeti podaci Oktobar 2015. godine. Internet stranica Centralne banke Bosne i Hercegovine (www.cbbih.ba).

Publikacije, banke, "Informacije o bankarskom sistemu FBiH za 31.12.2010., 2011., 2012. i 2013. . godine" (Pristupljeno: Novembar 2015. godine). Internet stranica Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine (www.fba.ba)

Rozga, A.: Statistika za ekonomiste, Ekonomski fakultet Split, Split, 2006.

Statistika Centralne banke BiH "Odabrani indikatori finansijskog zdravlja za bankarski sektor. Preuzeti podaci Oktobar 2015. godine. Internet stranica Centralne banke Bosne i Hercegovine (www.cbbih.ba).

Uputstvo o izmjenjenom načinu formiranja, evidentiranja i izvještajnog iskazivanja rezervi za kreditne gubitke. Izvor: (Preuzeto internet stranica: www.fba.ba)

Štambuk, Lj., Devčić, K.: Statistika – priručnik i zbirka zadataka, Veleučilište Nikola Tesla, Gospić, 2010.

Vukovnjak N., Đurašinović J. „Determinante rizika poslovnih banaka“ Seminar SM 2007., Ekonomski fakultet u Subotici, Subotica 2007., CD.